

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

FRÅN HANDLING TILL REKOMMENDATION SPAKET FÖR STUDENTER

**Erasmus+ KA220-SCH Strategic Partnership in School
Education DIGITAL COMICS OF MIGRATION
2023-1-TR01-KA220-SCH-000166103**

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Från åtgärd till rekommendation: Paket för studenter

Studenter intar en central position inom utbildning, samhälle och Europeiska unionens framtid eftersom de inte bara är mottagare av kunskap utan aktiva bidragsgivare till social, ekonomisk och demokratisk utveckling. Inom utbildningssystem driver eleverna syftet med undervisning, lärande, innovation och institutionell förbättring, medan deras olika erfarenheter och perspektiv berikar utbildningsmiljöer och främjar mer inkluderande former av kunskapsproduktion. På samhällsnivå representerar eleverna nästa generation av medborgare, arbetare, ledare och förändringsskapare vars kompetenser, värderingar och ambitioner kommer att forma social sammanhållning, ekonomiskt välstånd och demokratisk motståndskraft. Deras engagemang i samhällslivet, kritiskt tänkande och deltagande i offentliga debatter är särskilt viktigt för att ta itu med samtida utmaningar som social ojämlikhet, digital transformation, migration, klimatförändringar och politisk polarisering. För Europeiska unionen har eleverna strategisk betydelse som nyckelaktörer i att bygga en gemensam europeisk identitet grundad på demokratiska värderingar, interkulturell förståelse och social solidaritet. Genom utbildningsinitiativ som rörlighetsprogram, gränsöverskridande samarbete och politik för livslångt lärande erkänner EU studenter som viktiga intressenter för att stärka det europeiska medborgarskapet, främja social integration, stärka konkurrenskraften och säkerställa det europeiska projektets långsiktiga hållbarhet. Att investera i studenter är därför inte bara en utbildningsprioritet utan också ett socialt, ekonomiskt och politiskt krav för Europas framtid.

Migration och väpnade konflikter orsakar djupgående och ofta långvariga effekter på barns utbildningsvägar, psykosociala välbefinnande och möjligheter till social integration. Forskning visar genomgående att krigsinducerad fördrivning stör skolgången, avbryter inlärningskontinuiteten och ökar risken för utslagning från utbildning, fattigdom och social marginalisering. Det syriska inbördeskriget och den ryska invasionen av Ukraina har genererat några av de största fördrivningskriserna för barn i den senaste historien, och tvingat miljontals barn att fortsätta sin utbildning under förhållanden av instabilitet, trauma och osäkerhet. Studier av syriska flyktingbarn visar att språkbarriärer, diskriminering, avbruten skolgång, ekonomiska svårigheter och begränsad tillgång till utbildning

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

resurser hindrar ofta framgångsrik skolintegrering och akademiska prestationer (Çelik & İçduygu, 2019; Fazel et al., 2012; Guo et al., 2021). På liknande sätt belyser forskning om ukrainska barn hur exponering för våld, fördrivning, långvarigt onlineinläring, skolförstörelse och psykisk ångest har negativt påverkat både utbildningsdeltagande och social-emotionell utveckling. Skolor i värdländer fungerar ofta som kritiska utrymmen för att återställa rutin, stabilitet, tillhörighet och motståndskraft bland fördrivna barn, men det finns fortfarande betydande ojämlikheter i tillgången till utbildning och stödtjänster av hög kvalitet. Nyligen stipendier betonar vidare att utbildningsinstitutioner spelar en avgörande roll inte bara i akademisk återhämtning utan också i traumainformerad vård, identitetsåteruppbyggnad och social integration för krigsdrabbade barn (Boukhari, 2025; Kole, 2026; Miri, 2024). Följaktligen bör utbildning inte bara förstås som en tjänst som störs av konflikter och migration, utan som en grundläggande skyddsmekanism som stödjer barns välbefinnande, motståndskraft och framtida livsmöjligheter i sammanhang av fördrivning och kris.

Forskningen beskriver betydelsen av inkluderande strategi och aktiviteter som är inskrivna i skolor och klassrum. Utvärderingen av inkluderande och engagerande aktiviteter, instruktionsmetodik eller interventioner utvärderas sällan för policyrekommendationer. Enstaka interventionsprogram eller regeringsledd politik lovar att förbättra integrationen för migration, men det första behöver generaliseras medan det andra behöver autentiska data för förbättrade resultat. Sålunda läggs implementerings- och DICOMI-modulerna in i utvärderingsprocessen för utbildningsintressenter i småskaliga möten och workshops i WP4 av DICOMI-projektet. Mötena och diskussionerna beskrev dessa viktiga policyrekommendationer:

Inkluderande utbildning som pedagogisk filosofi

Deltagare från Tyskland, Nederländerna, Sverige, Türkiye och Ukraina betonade konsekvent att inkluderande utbildning borde ses som ett kontinuerligt utbildningsmål och en vägledande filosofi snarare än ett tillfälligt politiskt initiativ. På de småskaliga mötena hävdade deltagarna att inkludering måste bli en integrerad del av utbildningssystemen, inbäddad i läroplaner, undervisningsmetoder, skolkulturer och institutionella strukturer. De betonade att inkluderande utbildning inte bör begränsas till att tillgodose behoven hos specifika grupper vid särskilda tillfällen utan istället bör främja lika deltagande, respekt för mångfald och en känsla av tillhörighet för alla elever. Deltagarna såg inkludering som en demokratisk utbildningsprincip som stöder social rättvisa och social sammanhållning i allt mer mångsidiga europeiska samhällen. I detta avseende efterlyste de nationella och

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

europiska utbildningssystem att gå bortom kortsiktiga politiska svar och anta inkludering som en varaktig och övergripande utbildningsfilosofi som informerar om beslutsfattande inom utbildning på alla nivåer.

Ett återkommande tema i alla länder var vikten av att skapa meningsfulla möjligheter för elever från olika sociala, kulturella, språkliga och migrationsbakgrunder att lära sig tillsammans och engagera sig i samarbetsaktiviteter. Deltagarna lyfte fram potentialen hos digitala serier som ett innovativt pedagogiskt verktyg för att främja dialog, empati och interkulturell förståelse bland elever. Genom att presentera olika berättelser och perspektiv kan digitala serier uppmuntra elever att reflektera över olika livserfarenheter, utmana stereotyper och utveckla färdigheter i att ta perspektiv. Deltagare från Tyskland och Nederländerna betonade särskilt värdet av narrativt-baserat lärande för att främja ömsesidig förståelse bland elever från olika bakgrunder, medan deltagare i Sverige och Türkiye noterade att samverkande digitala berättaraktiviteter kan stärka kamratrelationer och skapa mer inkluderande klassrumsmiljöer. På mötena var deltagarna överens om att utbildningsmaterial bör representera mångfalden av samtida samhällen och ge eleverna möjligheter att känna igen sina egna identiteter, erfarenheter och kulturer inom läroplanen. Sådan representation ansågs vara väsentlig för att främja en känsla av tillhörighet och validera erfarenheterna hos elever som ofta är marginaliserade eller underrepresenterade i utbildningsmiljöer.

Deltagarna ägnade också stor uppmärksamhet åt utbildningserfarenheterna för barn som drabbats av migration, fördrivning och väpnade konflikter, särskilt mot bakgrund av de pågående konsekvenserna av kriget i Ukraina och bredare migrationsrörelser över hela Europa. De betonade att inkluderande utbildning inte bara kräver lika tillgång till utbildningsmöjligheter utan också kontinuerligt känslomässigt, psykologiskt och institutionellt stöd. Deltagare från Ukraina lyfte fram de djupa pedagogiska och känslomässiga utmaningar som barn som fördrivits av krig står inför, inklusive trauma, avbruten skolgång, osäkerhet och svårigheter att anpassa sig till nya utbildningsmiljöer. Liknande farhågor togs upp av deltagare från Tyskland, Sverige, Nederländerna och Türkiye, där skolor i allt högre grad har tagit emot flykting- och invandrarelever. Deltagarna hävdade att lärare ensamma inte kan möta de komplexa behoven hos krigsdrabbade barn och betonade vikten av ett samordnat stöd som involverar skolkuratorer, psykologer, familjer, icke-statliga organisationer, samhällstjänster och specialiserade institutioner. De hävdade att inkluderande utbildning bör anta ett holistiskt tillvägagångssätt som adresserar både akademiskt och socioemotionellt välbefinnande, vilket gör det möjligt för fördrivna barn att inte bara lyckas i

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

utbildningen utan också att återuppbygga en känsla av säkerhet, tillhörighet och hopp för framtiden. I denna mening uppfattades inkludering som ett kollektivt och hållbart ansvar som kräver långsiktigt engagemang från utbildningsinstitutioner och samhället som helhet.

Serier som en stark instruktionsmetod

Deltagare i de småskaliga mötena var överens om att digitala serier är ett engagerande, tillgängligt och pedagogiskt värdefullt medium för att ta upp ämnen relaterade till migration, identitet, mångfald och social integration. Kombinationen av visuellt berättande och narrativ struktur ansågs särskilt effektiv för att hjälpa elever att engagera sig i komplexa sociala verkligheter som annars kan vara svåra att förstå genom traditionellt instruktionsmaterial. Deltagarna betonade att digitala serier kan göra abstrakta koncept mer konkreta och relaterbara genom att presentera dem genom personliga berättelser, karaktärer och vardagliga upplevelser. Som ett resultat av detta sågs serier som kraftfulla verktyg för att stimulera klassrumsdiskussioner, uppmuntra kritisk reflektion och främja empati bland både invandrare och lokala elever. Istället för att behandlas som fristående resurser eller enstaka tilläggsmaterial rekommenderade deltagarna att integrera digitala serier inom en rad ämnesområden, inklusive språkinläring, samhällskunskap, medborgarskapsutbildning och interkulturella lärandeaktiviteter. En sådan integrering skulle göra det möjligt för lärare att koppla samman akademiskt innehåll med elevernas upplevelser samtidigt som de främjar ett djupare engagemang i frågor om mångfald, tillhörighet och social rättvisa.

Deltagarna betonade vidare att digitala serier inte bara bör användas som passivt läsmaterial utan som aktiva och kreativa pedagogiska verktyg som ger eleverna möjlighet att konstruera, kommunicera och dela sina egna berättelser. Genom processen att skapa serier kan eleverna omvandla personliga upplevelser, känslor och perspektiv till meningsfulla berättelser och därigenom stärka både självuttryck och kommunikationsförmåga. Seriernas visuella och multimodala karaktär ansågs vara särskilt värdefull för elever med olika språkliga bakgrunder, eftersom den tillåter dem att förmedla idéer bortom begränsningarna för språkkunskaper. Deltagarna noterade att visuellt berättande ofta gör svåra sociala frågor mer engagerande, roligare och minnesvärda än konventionella texter, vilket ökar elevernas motivation att lära sig och delta. Följaktligen argumenterade de för att serier borde integreras som ett kärnmedium för social-emotionellt lärande (SEL), vilket gör det möjligt för elever att utforska känslor, relationer, identitet och tillhörighet på sätt som är både kreativa och pedagogiska. Genom att läsa och producera serier uppmuntras eleverna att engagera sig i att ta perspektiv

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

och utveckla förmågan att "se genom andras ögon", en färdighet som är avgörande för att främja empati och interkulturell förståelse.

Ett särskilt viktigt tema som kom fram från diskussionerna var potentialen hos digitala serier för att stödja barn som drabbats av migration, fördrivning och krig. Deltagarna lyfte fram att serier kan hjälpa elever att bearbeta de känslomässiga och psykologiska konsekvenserna av påtvingad migration genom att tillhandahålla säkra utrymmen för reflektion, dialog och berättande. Genom berättelser som skildrar upplevelser av förskjutning, anpassning och tillhörighet kan eleverna bättre förstå de utmaningar som nyanlända kamrater möter och reflektera över sina egna antaganden och attityder. Deltagarna betonade att lokala elever bör uppmuntras att överväga hur okända skolor, städer, lekplatser, språk och samhällen kan kännas skrämmande, fientliga eller ovälkomna mot barn som nyligen har kommit till ett nytt land. På så sätt kan serier främja en större lyhördhet för migranter och flyktingbarns upplevelser samtidigt som den stärker den sociala sammanhållningen inom skolan. Deltagarna rekommenderade att serier skulle användas i flera utbildningsmiljöer, inklusive klassrumslektioner, workshops, gruppdiskussioner, språkaktiviteter och projektbaserade lärandeinitiativ. De hävdade att detta material har ett betydande utbildningsvärde och inte bör avfärdas som underhållning eller kompletterande resurser. Istället bör digitala serier erkännas som meningsfulla pedagogiska instrument som stödjer empati, kritiskt tänkande, kreativitet, kommunikation och interkulturell kompetens – färdigheter som blir allt viktigare för aktivt medborgarskap och deltagande i olika europeiska samhällen.

Digitaliseringsrörelse genom serier

Deltagarna såg DICOMI-projektet som ett värdefullt bidrag till digitaliseringen av utbildning eftersom det kombinerar innovativa digitala verktyg med engagerande pedagogiskt innehåll som uppmuntrar aktivt lärande. I stället för att behandla digitalisering som enbart förvärv av tekniska färdigheter, argumenterade deltagarna för att pedagogisk digitalisering bör överbrygga klyftan mellan teknisk kompetens och kreativa uttryck. I detta avseende ansågs DICOMI-modulerna vara effektiva digitala inlärningsverktyg som gör det möjligt för elever att interagera med teknik på meningsfulla och målmedvetna sätt. Deltagarna betonade att digitalisering bör stödja eleverna att bli aktiva elever som använder teknik för att kommunicera idéer, lösa problem och engagera sig i sociala frågor. Genom att integrera digitala serier i utbildningsaktiviteter kan eleverna utveckla digital läskunnighet samtidigt som de utforskar teman som migration, mångfald, inkludering, mänsklig värdighet och demokratiska värderingar. Detta dubbla fokus ansågs särskilt viktigt eftersom det säkerställer

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

att den tekniska utvecklingen förblir kopplad till bredare utbildningsmål relaterade till medborgarskap, socialt ansvar och interkulturell förståelse.

En återkommande rekommendation över mötena var att eleverna inte bara skulle placeras som konsumenter av digitalt innehåll utan som skapare av det. Deltagarna betonade vikten av att använda Web 2.0-verktyg och digitala plattformar som gör det möjligt för eleverna att designa, utveckla och dela sina egna digitala serier. Genom att skapa berättelser, karaktärer och visuella berättelser engagerar eleverna sig aktivt i processer för skapande av digitalt innehåll, kommunikation och självuttryck. Deltagarna hävdade att en kombination av berättande med interaktiva digitala verktyg kan avsevärt förbättra elevernas engagemang samtidigt som de stärker en rad kompetenser, inklusive digital kompetens, kommunikationsförmåga, kreativitet, samarbete och självförtroende. Processen att skapa digitala serier ansågs vara särskilt värdefull eftersom den tillåter elever att översätta komplexa sociala frågor till meningsfulla berättelser, vilket uppmuntrar reflektion och kritiskt tänkande. Genom att producera sina egna berättelser blir eleverna aktiva deltagare i kunskapskonstruktion och utvecklar förmågan att kommunicera erfarenheter och perspektiv på sätt som är både kreativa och tekniskt sofistikerade. Sådana erfarenheter överensstämmer nära med samtida pedagogiska tillvägagångssätt som betonar studenters handlingskraft, deltagande och utvecklingen av tjugoförsta århundradets färdigheter.

Deltagarna betonade vidare att ett framgångsrikt genomförande av digitalt seriebaserat lärande är beroende av adekvat institutionellt stöd och investeringar i digital infrastruktur. Medan digitala serier och interaktiva moduler erbjuder betydande utbildningsmöjligheter, noterade deltagarna att deras effektivitet kan begränsas när skolor saknar lämpliga tekniska resurser, pålitlig tillgång till internet eller lämpliga digitala enheter. Följaktligen argumenterade de för att skolor och utbildningsmyndigheter borde modernisera den digitala infrastrukturen för att stödja innovativa lärmiljöer och säkerställa rättvis tillgång för alla elever. Lika tillgång ansågs särskilt viktigt för att minska digitala ojämlikheter och se till att studenter från olika socioekonomiska bakgrunder och migrationsbakgrunder kan dra nytta av digitala lärandemöjligheter. Deltagarna betonade att noggrant planerad integrering av digitala verktyg inte bara kan bidra till utvecklingen av digitala kompetenser utan också till mer inkluderande och deltagande former av utbildning. I denna mening sågs DICOMI-projektet som en modell för hur digitalisering kan utnyttjas för att främja både teknisk kompetens och meningsfullt engagemang med demokratiska värderingar, social integration och interkulturell dialog inom samtida europeiska utbildningssystem.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Referenser

Boukhari, S. (2025). Det relationella flyktingbarnet: Trauma-informerade och kulturellt lyhörda förhållningssätt till pedagogisk inkludering. *Education Sciences*, 15(6), 649. <https://doi.org/10.3390/educsci15060649>

Çelik, Ç., & İçduygu, A. (2019). Skolor och flyktingbarn: Fallet med syrier i Turkiet. *Internationell migration*, 57(2), 253–267. <https://doi.org/10.1111/imig.12488>

Fazel, M., Reed, R. V., Panter-Brick, C., & Stein, A. (2012). Psykisk hälsa hos fördrivna barn och flyktingbarn som återbosatts i höginkomstländer: risk- och skyddsfaktorer. *The Lancet*, 379(9812), 266–282. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(11\)60051-2](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(11)60051-2)

Guo, Y., Maitra, S., & Guo, S. (2021). Utforskar inledande skolintegration bland syriska flyktingbarn. *Internationell migration*, 59(6), 172–185. <https://doi.org/10.1111/imig.12829>

Kole, J. (2026). Trauma-informerad pedagogik och flyktingelev engagemang i australiensiska skolor: En systematisk granskning. *Journal of Child & Adolescent Trauma*. Förhandspublicering online. <https://doi.org/10.1007/s40653-026-00903-5>

Miri, M. A. (2024). En integrerad konceptuell modell för att förbättra flyktingutbildningen. *British Educational Research Journal*, 50(4), 2204–2223. <https://doi.org/10.1002/berj.4005>